

Masell, V. mesell, maell Maser, masero, V. mas (ROMANDRE) Maseres, V. maurar Maseria, masero, V. mas (ROMANDRE) Maset, V. mas (MÀ) i mas (ROMANDRE) Mase(i)x, V. mateix Masia, masiaire, masienc, masiu, V. mas (ROMANDRE) Masica, V. messicar Masmàrria, masmarruga, V. mas-samorro Masmodina, V. maimudina

MASMORRA, pres del cast. *mazmorra*, i aquest, de l'àr. *maṣmūra* id., pròpiament participi passiu de *tā-mar* 'enterrar, colgar de terra'. □ 1.^a doc.: 1917, DOrt.; per al castellà MAZMORRA [1495], vegeu DCEC/DECH. L'antic nom cat. genuí era TÀVEGA.

Masó, V. romandre

MASOQUISTA i MASOQUISME, derivats del nom del jueu austríac *Sacher Masoch* (S. XIX), novel·lista en les obres del qual hi ha descripcions d'aquesta mena d'erotisme patològic. □ 1.^a doc.: ja el recordo en ús c. 1925, en francès des de fi del S. XIX.

Masover, masovera, masoveria, V. mas (ROMANDRE) Masque, V. espeat (PEU) Masquet, V. mascle

MASSA, subst. fem., del ll. MASSA 'massa, amuntegament'; l'adverbi *massa* resulta d'un ús del mateix mot adverbialitzat a manera de complement circumstancial, semblant a la locució *en massa*, fet propi de la llengua catalana, si bé compartit per certs parlars occitans antics i alguns del Nord d'Itàlia. □ 1.^a doc.: orígens, S. XIII, com a substantiu; com a adverbi, a. 987.

«Un hom --- dix que ell era alquimista --- e hac més molt aur en tres bústies, en les quals havia decocció de herbes --- en semblant de latovari; denant lo rey més --- una de aquelles bústies en la caldera --- l'aur qui era en la bústia pesava mil dobles, e l rey ne havia meses 2 mília en la caldera, e a la fi pesà la massa del aur tres mília dobles --- e l rey cuydà-s que fos alquimista segons veritat; mas a la fi aquell hom fugí ab gran còpia de aur que l rey li havia comanat --- car cuydave-s que lo coffit qui era en les bústies hagués virtut per tal que l'aur se multiplicàs en la fornall», Lluïl (*Merav.* VI, § 4; *Ag.* I, 188.6): doncs la massa 'la pasta d'or fos'. En particular s'aplicà a la pasta de farina que hom feny per fer-ne pa o pastissos: «aportar lo pa al forn --- la capsana --- la pasta lleva maça o se fa maça bona: pistum accescit vel liquescit fermento; descobrit lo pa ---», OPou (*ThPu.*, 219); o bé a la de terra o argila del terrissaire: «que Déu major / --- / lo creador / --- / no pot errar / --- / a son plaer / fa, com l'oller / qui, d'una massa / ne fa terraça, / olla, scudella / --- gentil vexell, / leig: com se vol», JRoig (*Spill*, 14797).

Des dels orígens de les llengües catalana i occitana *massa* apareix usat com a partícula gramatical, sigui amb el sentit de gran cosa o de cosa excessiva. És possible que es tracti d'un simple ús del substantiu a ma-

nera de complement circumstancial (comparable a l'acusatiu grec): *riure massa*, *cantar massa*, com si diguéssim *riure o cantar en massa*, i també és possible (àdhuc potser més versemblant) que es tracti d'un abreujament de *gran massa* de ---, com podria induir-nos-hi la freqüència de construccions tals en vells textos d'Oc i d'Oïl: «presenterou-li gran massa de cavalers» en un doc. de 1178 de cap al Llemosí, «un pauc ai dig de la gesta / que dire volia, / mas tan grans massa n'i resta / que fort pauc embria» ('poc profit se n'ha tret') en Peire Cardenal; «Li reis Alred ki ers dedenz, / od grant masse de ses parenz, / kuida desfendre la cité», Wace (*PSW* v, 135; *Rayn.* IV, 164b); i en una inscripció parisenca datada de 1352 «Jehan, par la grace de Dieu roy de France, a fondé ceste chapelle --- et donné grant masse d'or à la chapelle» (Roques, *Rom.* LIX, 277).

El cas és que en català aquesta gramaticalització es produí més fortament, i consta des de més antic, que enlloc, car ja trobem *massa pedres* 'pedres en quantitat excessiva' en un doc. del S. X, i ja petrificat com a NL: «alia terra in *Massa Petras*» en un doc. de 987 dels nostres alts Pirineus (Abadal, *Comtats de Pallars i Ribagorça*, n.º 271). El sentit oscilla en una llengua i en l'altra entre 'molt' i 'excessivament', advertint que el valor de 'molt' no és degut a cap expressió eufèmica ni gir atenuatiu (com ho és avui, quan diem, per exemple, *les llibertats que es pren la noia no m'agraden massa*), car un i altre valor els trobem des dels inicis literaris, i àdhuc podria ser que el matis d'excés fos en conjunt posterior (tal com s'esdevingué amb el germanisme *trop* o *troppo* de les grans llengües romàniques, que de primer només significà 'multitud'). Sovint, en efecte, fa de mal decidir en textos antics si preval un matis o l'altre, com en un dels més antics: «lo rey ere adormit, e no l gosaven despertar --- era stat tres vegades e que no y era pogut entrar, per neguna rahó, e respòs lo rey al scrivà: —Per ma fe, massa poria hom dormir!», Desclot (*Cròn.*, § 134, *NCL.* IV, 84.19), car no oblidem que Pere el Gran està a punt de pendre una decisió violenta, però està menys preocupat pels mals judicis que pot provocar que per la conveniència de no alarmar abans del que li convé (insinua, doncs, el matis d'excés); ben ambigu entre els dos matisos és en «los parents se plevexen massa dels béns que hom lur comana», Lluïl (*Blang.* I, 92.18).

Altres vegades es tracta evidentment d'una forta ponderació però sense insinuació d'excés: «massa gran causa ['cosa'] li és promesa, mas mot leugera és a la vertut de Déu», *VidesR* (68r1); «nul hom no gaus fer pa <l>ler ni ajustar payla --- dins los murs ve <l>ls, ne fora dits murs, en loc massa perilós», doc. ross. de 1305 (*RLR* VII, 47); «massa gran destrucció --- com la triga sia massa a nós nociva», id. id. de 1402 (*RLR* XLVIII, 553); i *no massa* simplement per 'no gaire': «son cors e ls cabeyls avja roigs / --- / crey que qui à d'aquels senyals / no serà masa fi ne ljal», *Lleg. Rim. Sev.*, v. 99 (és veritat que aquí també s'hauria pogut llegir *no serà trop fi ne leyals*, V. la nota en *LleuresC*, 221b).